

Sollerö Konsumentförening

För att förstå verksamhet och utveckling inom handel och näringsliv ges inledningsvis en kort bild av kooperationens bakgrund. I mitten av 1800-talet uppstod i England rörelser för att tillvarata den enskildes intressen både andligt och materiellt. I Rochdale beslöt år 1844 de historiskt omtalade 28 flanellvävarna att gå tillsammans i en förening för förmedling av nödvändighetsvaror till skäliga priser. Detta skedde i ett försök att hävda sig mot det fåmansvälde som då rådde i form av karteller och truster inom handel och näringsliv. I detaljhandelsledet var de allmänt fattiga och elända alltför bundna och prisgivna gentemot den monopolistiska sk överklassen i England. Man arbetade så fram ett handlingsprogram, i vilket ingick de "sju grundsatserna" på vars principer rörelsen kom att vila, bl a öppet medlemskap för alla, en medlem — en röst, politisk och religiös neutralitet, full vikt och fullt mått samt sunda och oförfalskade varor. Pionjärerna satsade av egna knappa tillgångar, och under mycket blygsamma förhållanden och i anspråkslösa lokaler startades det som sedan blev den kooperativa rörelsen.

Utvecklingen skedde i positiv riktning och från England spred sig rörelsen till Skandinavien och till Sverige på 1880-talet. Då gjordes de första försöken till bildande av sk fördelningsföreningar på några platser i landet. Detta skedde under svåra förhållanden och med växlande framgång på grund av bristande erfarenhet och eget kapital. Efter hand lyckades dock svårigheterna övervinnas och rörelsen började få luft under vingarna. Framgångarna ledde till bildandet av den centrala orga-

nisationen Kooperativa Förbundet år 1899. I första hand var avsikten att K F skulle vara de lokala föreningarna till hjälp med varuanskaffning samt bidra med organisatoriskt och juridiskt bistånd.

Intresset för en kooperativ förening hade länge grott på Sollerön trots att andra affärer redan fanns. Utvecklingen talade för och gynnade ett initiativ för startande av sådan förening eftersom jordbruket hade gått framåt och man ville köpa och sälja i större utsträckning. Skogen och jorden gav allt större inkomster och bönderna ville ha avsättning för sina produkter, t ex spannmål, smör, potatis, frukt etc, när tillgång medgav. Detta bidrog till ökade resurser och förbättrad köpkraft.

Efter ett föredrag av resetalaren Otto Larsson i Goodtemplarhuset på Sollerön den 25 februari 1908, diskuterades bildandet av en kooperativ förening. Som resultat av diskussionen valdes en tekningskommitté bestående av Anders Holmer, Mats Larsson samt Sar Anders Andersson med uppgift att undersöka möjligheterna att förverkliga föresatserna. På grund av svårigheten att skaffa lämpliga lokaler arbetade denna interimsstyrelse ända fram till år 1916 innan lokalfrågan äntligen kunde lösas. När handlanden E. E. Lindhé i Häradsarvet ämnade upphöra med sin verksamhet, gavs tillfälle till en uppgörelse med denne vilket resulterade i att lager och inventarier övertogs av föreningen. Hyreskontrakt upprättades att gälla tills vidare. Villkoret för att verksamheten skulle kunna startas var, att 5000 riksdaler skulle tecknas mot säkra förbindelser. Till hjälp organiserades byombud och intresset var överraskande stort. Den stipulerade insatsen klarades gott genom byombudens teckningslistor. Den stadgeenliga inträdesavgiften var satt till uppgjort pris 666:68. Den 5 april 1916 kunde så föreningen öppna den efterlängtdade kooperativa butiken på Sollerön. Den kom att till vardags få heta "Kooopen", en benämning som följt affären fram till våra dagar.

Det första verksamhetsåret kom att omfatta 9 månader från 5 april 1916 och styrelsen hade då följande förtroendemän: Mattias Svensson — ordförande, Anders Holmer — vice ordf. — Flint Per Larsson — kassaman, Märten Anders Eriksson — sekreterare samt Bälter Anders Persson. Vid halvårsstämman den 20 augusti samma år beslöt stämman anta mönsterstadgar för kooperativa föreningar, vilka i samråd med K F utarbetats och i stora delar gäller ännu. Omsättningen för denna första verksamhetsperiod kom att utgöra 87.279:92 och nettot 4.390:47. Medlemsantalet var vid affärens öppnande 194 st och vid årets slut 315.

Den snabba medlemsökningen visar det stora intresse som fanns för den nybildade föreningen bland Solleröborna. Butiken förestods vid starten av Bälter Johan Persson från Häradsarvet och som medhjälpare hade han Bond Johan Andersson, vanligen kallad "Be-Dji".

Ur protokollsanteckningarna under året kan nämnas att styrelsen beslutade vid sammanträde 11 juni 1916 inköpa ett bättre kassaregister av märket National med två lådor, till ett pris av 1300 kr att betalas på 18 månader. Detta kassaregister kom sedan att användas fram till 1950-talet (i dag sällsynt raritet och är eftersökta av samlare). Vid extra sammanträde 1 juli 1917 beslöt styrelsen att förvärva E. E. Lindhés fastighet i Häradsarvet. Dessutom hade styrelsen fattat beslut och låtit uppföra ett magasin vid ångbåtsbryggan i Bengtsarvet, en stor del av affärens varulager transporterades på denna tid med ångbåt till Sollerön.

Under växlande konjunkturer från det första världskrigets år arbetade föreningen i med- och motgång genom 20-talet och under depressionsåren i början av 1930 med stor arbetslöshet. Sollerö Konsumentförening, som den senare kom att tecknas i föreningsregistret, klarade sig relativt bra under dessa år, tack vare kloka och förutseende beslutsfattare i ledningen samt inte minst den stora uppslutning från medlemmar och kunder. I en tid av expanderingsperiod under 1930 till 1950-talet kom Sollerö Konsumentförening att utöka sin verksamhet, då man efter hand ordnade med försäljningsställen i Gesunda, Ryssa, Gruddbo och Utanmyra. I Ryssa begagnades först Hedmans äldre fastighet för att på 1940-talet flytta in i nybyggd affärsfastighet med bostad i övre våningen, vackert belägen invid dammen. I Gesunda hyrdes till en början butikslokalerna av Kalén men efter hand övertog föreningen Svarv Johan Jönssons butiksfastighet i slutet på 1950-talet. Gruddbos försäljningsställe kom att starta i Lärkagårdens äldre fastighet omedelbart invid "korsgatu" för att år 1953 flytta till nybyggd lokal norr om vägen. Utanmyra fick sin butik år 1950 i hyrda lokaler hos Halvarssons.

Dessa butiker i olika byar på Sollerön och fastlandet, var till stor nytta för befolkningen och fick så vara fram till 1960-talet. Efter en period av lugn och jämn utveckling med det stabila bondesamhället som ekonomisk grundfaktor, kom så "den nya tiden" med en starkt mekaniserad utveckling och dess behov av allt större enheter i affärslivet och allt större investeringskrav. Detta påskyndade i sin tur i snabb takt omstrukturering och anpassning i näringsliv och handel. Nya livs-

Frans Edva och Stolt Jons betjänas av Ållpås Sven.

medelslager med ökade kostnader och investeringar i den allt hårdare konkurrensen bidrog till att vissa enheter inte gav godtagbara resultat. I snabb acceleration skedde detta under 1960 — 1970-talet och drabbade framför allt byar och ytterområden med lågt kundunderlag. Denna utveckling i glesbygderna synes inte ha varit något speciellt för Sollerön utan visade en klar tendens över hela landet. Sollerö Konsumentförening kunde ju självfallet inte undvika konsekvenserna av konjunkturen och styrelsen nödgades efterhand fatta svåra beslut om nedläggning av butikerna i Utanmyra, Grudbo och Ryssa. Besluten var helt nödvändiga för att inte äventyra hela föreningens ekonomi och fortbestånd.

Den struktur som föreningen numera har med huvudaffären på Sollerön och den nyligen renoverade butiken i Gesunda, bör på ett fullgott sätt klara bygdens behov och föreningens framtid. År 1975 fick butiken i Häradsarvet en upprustning och åren 1980—81 var Gesundabutiken i tur att få sin välbehövliga reparation, till kundernas glädje och belåtenhet.

Denna kortfattade översikt från Sollerö Konsumentförenings startår fram till våra dagars moderna och sortimentkrävande detaljhandel, var endast några glimtar från föreningens historik men väl värda att beakta. Den första tiden kännetecknades av en stark idealism och framtidstro, ett arv för oss i dagens samhälle värt att minnas med glädje och tacksamhet och att väl förvalta.

Per Nääs